

ROSTA.

PÉNZPUFFASZTÁS ÉS NYELVSZEGÉNYÍTÉS.

Az új nyelvújítási harc, amelyet a Nagy J. Béla kitünő szerkesztésében megjelenő *Magyarosan* c. folyóirat és Kosztolányi Dezső hirdetnek,*) egyik főprogrampontjául az idegen szavak kiirtását tűzte ki. Állítólag hatezer idegen szónak adtunk tanyát és munkát nyelvünkben és legalább tizenkétezer magyar szavunkat tettük földönfutóvá és munkanélkülivé.

Ez így nagyon szépen hangzik és a nemzeti színű ruhába öltözött frázissal odiózus dolog szembezállani... De mégis kénytelenek vagyunk, elvi és ténybeli alapon vitázni ezzel a költői frázissal, bármennyire is örülünk neki, hogy Kosztolányi Dezső végre — egy ponton legalább — közös alapra és együttműködésre jutott az Akadémiával, amely oly sokáig hűvös ignorálással ment el az ő stílusújító lírája, szentimentális realizmusa és világirodalmi kulturája mellett...

Mindenekelőtt nézzük meg, mennyi idegen szót használnak maguk a nyelvújítók. Az egyik akadémiai fölszólalás például olyan idegen szavakat használ, amikre nyelvújító szótáraink más szavakat ajánlanak: *publicista, stílus, stilisztikai, demokrácia, demokratizáló*. De mehetünk tovább is. A nyelvújítók majdnem minden mondatukban olyan szavakat használnak, amik valamikor még kirívó idegen szavak voltak. Ha elfogadjuk elvi alapul az idegen szavak száműzését: akkor mi jogon zárjuk le a sorompót az 1932-es évvel? Kezdhetjük régebről. Ha például már az Árpádok korában sikerrel működhetett volna egy nyelvtisztító hivatal, akkor Kosztolányi most nem beszélhetne *nyelvtisztaságról*, lévén ez a szép magyar szavunk is — szláv eredetű. De nem használhatnánk ma a legközönségesebb szavainkat, olyanokat, mint *ablak* (szláv), *abroncs* (szláv), *ácél* (szláv), *agár* (szláv), *aggastyán* (a latin Augustinus-ból), *ákác* (latin), *álnok* (szláv)... Meg kellene tiltani a magyar parasztnak, hogy ne emlegesse az ősi *jussát*, hogy *virtus* helyett használja a csunya nyelvújítási 'erény' szót, hogy mondjon le a *móresről* és a *trafikban árkus* helyett ívpapírt vegyen, illetőleg papírt ne is vegyen, mert az sem magyar szó! Ha csak az a-betű keretein belül maradunk, Gombocz és Melich etimologiai (vagy talán inkább szójejtő?) szótára alapján megállapíthatjuk, hogy *angyal, ánizs, apáca, apacs* (először *Kozma* a Andor használta!), *apró, árboc, áristom, árok, asszony* (!) nem magyar szavak. És aztán Kosztolányi Dezső verseiből is száműzni kellene a következő szép sorokat (kár volna értük, de ő maga kívánja):

Hurrázzatok e nyári hajnalon...
Korán keltem, felhúzó a *rolót*...
Mint *sifonérban* fájó, ócska kelmék...
Ballagtam haza a *redakcióból*...
Eszembe jut, egykor vidéken vőfény
Voltam s *cilinderemen* a verőfény
Táncolt...

A költő Kosztolányi nagyon jól tudja, hogy a szavak hangulata föler minden józan nyelvész meggondolással; hogy a *roló* nem egyértékű a vers-

*) V. ö. Kosztolányi Dezső, A nyelvtisztaságért, Pesti Hírlap, 1932 dec. 17. és Zolnai Béla, Új nyelvújítási harc? Délmagyarország 1932 dec. 25.

be nem is szorítható vasredőnnyel; hogy a *sifonér* sohasem fogja kiszorítani az egyébként szintén nem magyar eredetű szekrényt, amint már a nóta (ejnye, hiszen ez is jövevényszó!) megmondja: olyan nincs a sifonérba'...

*

Nézzünk szembe azzal a tetszetős és demagóg frázissal, hogy az idegen szavak földönfutóvá teszik a magyar szavakat. A régi szó nem hal ki, az új pedig megmagyarosodik. A *tesz* szó nem halt ki a szláv *csinál* miatt és ma jó, hogy két szavunk is van erre a fogalomra, mert jelentés-különbségeket fejezhetünk ki velük. A *tesz-vesz* állandó kifejezés a maga formai izoláltságában; a költő azt mondja: „Ha férfi-lelkedet egy nőre föltevéd“...; *visszatenni* és *visszacsinálni* szintén nem cserélhetők föl...

Mennyi jelentésárnyalattal lett gazdagabb nyelvünk az idegen szavak megmagyarosodása által! Az ősi *egyház* mellett ott van a latin eredetű *templom*, a tudós-görög *eklézsia*, amely ma már népies megnevezése az Egyháznak. Vagy vegyük az *aróma*, *illat* és *duft* szavakat: ahány, annyiféle árnyalat. A *pajtás*, *bajtárs* mellett az oláh *cimbora*: pejorativ, de gazdag asszociációkat fölidező szó. A *munka* mellett a szláv *robot*, a *jegyves* mellett a szláv *mátka*: régi gyöngyei nyelvünknek. Ki firtatja, honnan vettük?

Üssük föl Tolnai Vilmos kitünő *Magyarító Szótárának* második kiadását (1928). Kedvem volna átírni a címét: *Filo-Barbarus*. Mert összegyűjti, magyarázza és így helyes használatra előkészíti és propagálja az idegen szavakat. Ki meri mondani, hogy az *apcug!* (így ejtjük) nem magyar szó? Csak a nyelvészek tudják, hogy német volt, aminthogy Petőfiről sem tudja a magyar paraszt, hogy szláv eredetű. Ki gondolná komolyan, hogy az *abderita* földönfutóvá teszi a *rövideszüeket*, elveszi a kenyeret a *bárgyúktól* és hogy a *tyükeszű* ezentúl abderitának fogja címeztetni magát? Féljünk tőle, hogy megszűnik a „zsákba macska“ és mindenütt *ab invisis*-t fognak árulni? Az (absteig) *quartierből* ma már *kovártély* lett a szegedi pincelakásokban, anélkül, hogy ezzel szenvedett volna magyarságunk. Ellenkezőleg: épen a megmagyarosodó sváb-gyerek hozta magával a magyarosodó szót... *Herezis*, eretnekség (ugyanaz a szó!), szakadárság, tévtan, tévhit: valamennyi megfér egymás mellett. A *kreizleros* nem azonos a szatóccsal, a „*susztzer*“ nem cipész, hanem úri gondolkozás nélküli embert jelent. Adjunk *pardont* a *páriának* is, mert „a társadalom nyomorultja“ igen körülményes megjelölés. És a *pária* úgy hangzik, mint akármelyik magyar szó, járja', vagy 'Mária'. . . A *paciens* nem szorítja ki a beteget, mert aki otthon fekszik, az csak 'beteg' marad; a *paciens* az orvos szempontjából nevezi meg a beteget, mint a *kliens* az ügyvéd ügyfelét, amely utóbbi nem valami szép szó. M á r a i Sándor okos cikkének (Ujság, jan. 6.) konkluzióját elfogadhatjuk:

A magyarosság nem annyi, hogy görcsösen magyar szavakat használjunk, akkor is, ha van jobb idegen; hanem inkább, hogy az élő idegen szót, melyet a nyelv, mert sürgősen szükség volt reá, bedobott az élet keringésébe: ízlésünknek megfelelő fonetikai változtatással, mintegy magyar tájszólással meglocsolva használjuk. Minden más kísérlet mesterséges, erőszakolt, nyelvelenes. Ez a botcsinálta mű magyar nyelv épügy magyartalan, mint a korszerű idegenszó-halandzsa, amely ellen készült.

Apropos: a botcsinálta műnyelv. Az Akadémia tíz új magyar szót bocsát útnak. Autó helyett: gépkocsi. Nem fog elterjedni, mert *autós* helyett mégsem

lehet gépkocsist mondani; *autózni* lehet, de gépkocsizni? *Garázs* helyett gépszint ajánl az új nyelvújítás. Mért haragusznak a garázsra? Olyan magyaros, mint a darázs. Helyette gépszín-t mondani komikus. Tulajdonképen gépkocsiszín kellene akkor is . . . *Inkognitó* helyett „rangrejtve“? Pl. „megőrzi a rangrejtvéjét“? Az inkognitó nem is annyira a rangot rejt, mert azt nem titkolják, inkább a nevet. *Publicista* helyett *köziró*? Megköszöni, akinek így címezik a levelet. *Ródlí* helyett *szánkó*? Csöbörből vederbe esünk: a *szánkó* tegnapelőtti tót szó, a *ródlí* tegnapi osztrák. Ma már mindakettő magyar. *Infláció* helyett *pénzpuflasztás-t* ajánl a szómagyarosító bizottság. Eltekintve attól, hogy a *puflasztás* egy németből átvett hangutánzószó továbbképzése, kellemetlen képzeteket is támaszt . . . *Pénzhités* sokkal jobb: ezt a gyakorlati élet szülte, remélhetőleg utólag szankcionálja az Akadémia is.

Vagy mondjuk inkább, hogy a Tudós Társaság?

(Eger.)

Garázda Péter.

A CSEND DALAI.

Nomen est omen. *Maksay* Albert könyvéből csakugyan egy szelídlelkű lírikust ismerünk meg, akinek nincsenek eget-vívó szándékai; csendesen dalogat, sokszor nagyon is egyhangú hangszerén, de ezeken a dalokon mégis megérzik a költői lélek lágy jósága s a művész hangtalan viaskodása. *Maksay* nevével már öt esztendővel ezelőtt találkoztunk egy értékes kolozsvári antológiában, de önálló kötete nem változtatta meg róla alkotott véleményünket, Torzóként hat ez a könyv, a hiányosság fájdalmas érzetével; nagyon is csendes ez a líra, a lendület és az érzések intenzitása hiányzik belőle. *Maksay* kétségtelenül művész, de lelkét — mely az élet külső rezgéseire nagyon is zárt és nagyon is finom — nem tudták áthívíteni a nagy élmények sem, melyekben pedig a mai erdélyi élet oly tragikusan gazdag; ahhoz pedig, hogy ez a zárt lélek a maga nyugalmaival és csendjével váltson ki belőlünk emóciókat, talán még nagyon fiatal és kiforratlan.

Igy versei a képeslevelezőlapok szimbolikáját adják: egy spekulatív költészetet, melyben itt-ott felcsillannak ugyan a költői lélek gyöngyei, de ezek a gyöngyök is inkább csak üveggyöngyök. Legjobb verseiben is vannak zökkenő sorok: az idejétmúlt dikciótól *Sabbitson* és *Kosztolányin* nevelkedett olvasónak ma már semmitmondó banális frazeológiától nem tud szabadulni. Még nem eléggé érett költő: verseiben több van az írómester szándékából és akarásából, mint a költői éresből. A jó ének mesterekre valló akkordok itt-ott megnyugtatóan zenélnek verseiben, de egy-egy sablonos jelzője s iskolás patosza hamar elárulja őt.

Igénytelen költő, akit — éppen azért, mert lírája egyelőre még csak csinált virág, a mesterember jószándéka — sohasem hagy el ízlése: rikoltó hang, diszsonáns zene nem zavar ezekben a versekben, de nem erős egyéniség. Költészete inkább figyelemreméltó stílusgyakorlat, mint kiforrott, egyéni művészet.

Maksay jövője elé mégis reménykedéssel nézünk. Ha megkezdett útján tovább tud haladni és az idejétmúlt frazeológiából sikerül kizökkenie, alkothat még szépet. Lelke tele van jósággal és szeretettel s ez biztató. „Isten szemé”-